

Razumkov
centre

УКРАЇНА: ВІД ВІЙНИ ДО МИРУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Аналітичні оцінки
Жовтень 2024

I.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ОБОРОНА: ГОЛОВНІ ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Протягом жовтня 2024 р. незмінними залишалися як висока інтенсивність бойових дій, так і головні тенденції, сформовані протягом попередніх місяців. Російська сторона володіла ініціативою практично на всьому сухопутному театрі та досягла суттєвих територіальних успіхів, які мали переважно тактичне та політичне значення, але не змінили загальної воєнно-стратегічної ситуації та, відповідно, характеру війни на виснаження.

Водночас повільне та виснажливе, але постійне просування російських військ підживлює нарративи про «непереможність росії» та додає аргументів прибічникам якомога швидшого початку «мирних» переговорів на умовах, що не гарантують ні тривалого та справедливого миру, ні перманентного припинення вогню. На цьому тлі формується враження про наявність у кремля дієвої стратегії досягнення цілей війни в той час, як План перемоги Президента Зеленського отримав доволі стриману реакцію партнерів, а неефективність стратегії недопущення поразки України та мінімізації власних ризиків є більш ніж очевидною.

БОЙОВІ ДІЇ

Активні дискусії наприкінці жовтня навколо теми «обвалу фронту» у вітчизняному та зарубіжному інформаційному просторі є свідченням критичної ситуації, що склалася на кількох напрямках, де противник зосередив наступальні дії. Очевидні переваги в живій силі та засобах ураження дозволяли противнику реалізувати тактику повзучої окупації вздовж значної частини фронту, а на кількох ділянках — вклинитися в українські лінії оборони на глибину близько 30 км. Протягом місяця російські окупанти захопили близько 472 км² української території

та два десятки населених пунктів, у т. ч. м. Вугледар і м. Селідово, а протягом останнього тижня жовтня темпи просування противника стали найвищими після завершення активної фази першого етапу повномасштабного вторгнення.

Найбільш запеклі бої фіксувалися на курахівському та покровському напрямках, де противник досяг значних успіхів. Силам оборони України (СОУ) не вдалося стабілізувати лінію фронту в районі Вугледару. На інших критичних напрямках, у т. ч. на Харківському, де росіяни не полишили спроб створення «буферної зони», СОУ переважно стримували подальше просування російських військ. Однією з небагатьох позитивних новин жовтня стало повідомлення про [зменшення розриву між кількістю артилерійських снарядів](#), що стало можливим завдяки [нарощуванню поставок](#) снарядів партнерами та [вітчизняними](#) виробниками, а також — як результат знищення кількох [російських арсеналів](#). Наразі це співвідношення становить 2:1 все ще на користь росіян, але на початку цього року вони володіли 7-8 кратною перевагою.

У районі проведення Курської операції тривали маневрені бойові дії. Росіяни, завдяки поступовому нарощуванню свого угруповання та інтенсивному застосуванню авіації, спромоглися повернути під свій контроль близько половини втрачених територій. Як і раніше, існують діаметрально [протилежні точки зору](#) стосовно ефективності та доцільності Курської операції. Наразі досягнення однієї з критично важливих [військово-політичних цілей](#), а саме — посилення переговорних позицій України залишається невизначеною на тлі загальної ситуації на театрі бойових дій. Раніше Президент

В. Зеленський неодноразово **наголошував** на стратегічному значенні Курської операції як частини Плану перемоги України.

Наприкінці жовтня з'явилися перші підтвердження участі військовослужбовців Північної Кореї у бойових діях на стороні росії, імовірно, на території Курської області. За різними оцінками, чисельність північно-корейського контингенту може складати більше 10 тис. осіб, що є суттєвим підсиленням 50-тисячного російського угруповання в зоні операції.

Другий місяць поспіль спостерігалася тенденція до збільшення інтенсивності російських атак на об'єкти військової та цивільної інфраструктури по всій території України. При цьому росіяни наростили використання дронів різних модифікацій і водночас **обмежили кількість ракет** і підвищили ефективність їхнього застосування, завдаючи удари по найменш захищеним українськими засобами ППО цілям. Однією з пріоритетних цілей російських атак залишається **українська портова інфраструктура** на Чорному морі. Під час цих атак у жовтні було завдано ударів по іноземних цивільних суднах, що перебували в українських портах. Метою цих атак є дискредитація спроможності України забезпечувати функціонування т. зв. зернового коридору та завдання економічних збитків шляхом руйнування інфраструктури морської торгівлі та позбавлення прибутків від експорту зерна.

У жовтні був зафіксований черговий сумний рекорд – **2023** різнотипних БПЛА (у вересні – **1330 од.**), а загалом з початку 2024 р. – **6987**. Навіть низький відсоток влучань дронів (близько 4%) у сукупності з ракетно-бомбовими ударами, проти яких СОУ не мають ефективних засобів протидії, спричинив численні цивільні жертви та руйнування. Низька кількість ракетних атак у вересні та жовтні свідчить про накопичення росією запасів ракет для масованих ударів по Україні в осінньо-зимовому періоді.

Цілеспрямовані удари по житловим кварталам є, очевидно, частиною кремлівської стратегії терору проти цивільного населення як інструменту ослаблення волі жертви до спротиву. У цьому ж контексті слід

розглядати чергові **свідчення** про демонстративні розстріли українських військовополонених, що переслідують ціль психологічного впливу на бійців СОУ та на українське суспільство в цілому. За **повідомленнями** Офісу Генерального прокурора України, уже задокументовано страту російськими окупантами 102 українських військовополонених, а 80% зафіксованих страт **відбулися у 2024 р.**

Загрозлива ситуація на театрі бойових дій та динаміка її розвитку викликає об'єктивні занепокоєння стосовно спроможності СОУ стабілізувати лінію фронту та зірвати стратегічні плани російського військово-політичного керівництва з подальшого розвитку досягнутих протягом літньо-осінньої наступальної кампанії оперативно-тактичних результатів. Виходячи з характеру поточного етапу війни, обидві ворогуючі сторони намагаються виснажити бойовий потенціал противника, а тому однією з причин відходу СОУ вглиб території також може бути реалізація стратегії «обміну територією» на час, необхідний для накопичення власних резервів, та на об'єктивно вищий рівень втрат наступаючого противника.

ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ОБОРОНИ

29 жовтня Верховна Рада України підтримала рішення Президента України про продовження на 90 діб (до 7 лютого 2025 р.) воєнного стану в Україні та строку проведення загальної мобілізації. Від початку повномасштабного вторгнення до складу СУО було **мобілізовано 1,05 млн громадян**, а протягом наступних трьох місяців планується мобілізація ще 160 тис. Важко оцінити наскільки реалістичними є задекларовані планові показники, оскільки системні проблеми мобілізації залишилися невирішеними. **Законодавчі й адміністративно-організаційні рішення**, а також **альтернативні механізми** дали лише тимчасовий ефект. За **повідомленнями** Генерального штабу, у жовтні в навчальних центрах ЗСУ одночасно проходили підготовку понад 20 тис. мобілізованих, а ще кілька місяців тому це число становило майже 35 тис.

Як зазначалося вище, за повідомленнями з різних джерел, План перемоги Президента

Зеленського отримав доволі прохолодну підтримку від західних партнерів, а також не викликав значного інтересу світових ЗМІ. Імовірною причиною є не стільки брак інформації стосовно непублічної частини документу, скільки очевидна різниця між баченням образу та способів завершення війни Україною та партнерами. Головні протиріччя полягають у двох питаннях: повне відновлення територіальної цілісності (у т. ч. Крим) та надання міжнародних гарантій безпеки. І в першому, і в другому питанні безкомпромісна позиція офіційного Києва не зустріла належної підтримки більшості ключових партнерів, які, імовірно, наполягають на необхідності **готовності до компромісу** з обох питань, апелюючи до **«реалізму» та «реалістичності»**.

МІЖНАРОДНІ ПОДІЇ (ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ)

Президентські вибори в США як фактор впливу на подальший перебіг російсько-української війни перебували у центрі уваги політичних та медійних дискусій. Водночас протягом жовтня практично не зафіксовано безпосередніх наслідків зазначеного фактору. **Скасування участі** Дж. Байдена у форматі «Рамштайн» може свідчити про те, що очікувані рішучі кроки чинного президента на завершальному етапі його каденції, якщо й готувалися, то, імовірно, були відкладені до оголошення результатів голосування.

Направлення кількох тисяч північнокорейських військовослужбовців у зону бойових дій переводить інтернаціоналізацію російсько-українського конфлікту на якісно новий рівень. Наразі відомо, що північнокорейський контингент буде залучений до бойових дій на території Курської області РФ, але не виключено, що в разі відсутності належної міжнародної реакції на якісно новий формат залучення Північної Кореї до російської агресії проти України їхня чисельність і географія застосування може бути розширена.

Станом на кінець жовтня західні лідери обмежилися заявами із засудженням зростаючого рівня військового співробітництва між Москвою та Пхеньяном, але жодних практичних кроків з протидії такому альянсу не спостерігалось. Водночас **реакція влади Південної Кореї** з цього приводу має

перспективи перегляду існуючої донедавна позиції Сеула стосовно ненадання прямої військової підтримки Україні. Предметом **найбільшого занепокоєння** Південної Кореї є ризики, пов'язані з передачею Пхеньяну ракетноядерних технологій і потенційна пряма участь росії в імовірному конфлікті на Корейському півострові.

Фактор конфлікту на Близькому Сході не чинив помітного впливу на перебіг російсько-української війни протягом жовтня. Водночас стало **відомо**, що внаслідок ізраїльських ударів 26 жовтня по Ірану були вражені важливі військово-промислові потужності з виробництва ракет, що може в перспективі знизити об'єми поставок іранських балістичних ракет до росії. За **оцінками**, Ірану потрібно буде близько одного року на відновлення зруйнованих промислових потужностей, а це означає, що на наступні 12 місяців росія **позбувається важливого додаткового джерела поставки балістичних ракет**. Західні експерти **оцінили об'єми щоквартальних російських закупівель** іранських і північнокорейських озброєнь в \$1-2 млрд, що складає близько 15% сукупного фінансування оборонних замовлень.

РОСІЯ

Кількамісячна стагнація харківського наступу росіян та неспроможність витіснити СОРУ з території Курської області є свідченням того, що російська перевага в людських і матеріальних ресурсах також має свої межі. Рішення кремля про залучення північнокорейських військовослужбовців, імовірно, зумовлене труднощами забезпечення необхідних кількісних показників поповнення людського ресурсу без оголошення чергової хвилі мобілізації.

Кремль традиційно намагається залякувати західних лідерів погрозами ядерної ескалації з метою обмеження міжнародної військової підтримки та блокування євроатлантичної інтеграції України. Окрім періодичних ядерних навчань і **демонстративних пусків ракет**, російський дипломатичний корпус отримав завдання «деталізувати» та «посилити» сигнали про серйозність намірів росії, оскільки заяви Москви перестали справляти належний ефект на американські та європейські еліти. Під

«деталізацією» розуміється роз'яснення російського трактування т. зв. «сходинок ескалації», що передбачають поступовий перехід від конвенційних та кібератак до демонстраційного ядерного удару по безлюдній місцевості.

Отже, аналіз найбільш важливих подій, політичних заяв і рішень дає змогу зробити наступні висновки:

- ✓ Станом на кінець жовтня 2024 р. сформувалися доволі критичні загрози для СОУ на кількох ділянках фронту, хоча загальний характер воєнно-стратегічної ситуації та бойових дій як війни на виснаження залишається незмінним.
- ✓ Залишається відкритим питання стосовно здатності військово-політичного керівництва України не лише своєчасно сформулювати спроможності стратегічного стримування наступу противника, але й – найголовніше – запропонувати реалістичну стратегію завершення війни на вигідних для України умовах.
- ✓ Новий рівень інтернаціоналізації конфлікту, пов'язаний з безпосередньою участю північнокорейського контингенту у бойових діях, не отримав належної реакції з боку міжнародної спільноти, але може спонукати Південну Корею до надання більш активної військової допомоги Україні.

Загальна картина глобальних і регіональних подій і процесів у жовтні 2024 р. дає підстави стверджувати про зростання тенденції поляризації світової спільноти у процесі протистояння демократичного світу й альянсу авторитарних країн, які зміцнюють воєнно-політичне партнерство, розширюючи гібридну агресію в різних регіонах світу. Це відбувається на фоні невизначеності ситуації в США на фініші виборів, небезпечної «інтернаціоналізації» війни в Україні, ескалації конфлікту на Близькому Сході, руйнування міжнародної договірно-правової системи і девальвації безпекових інституцій. За цих обставин ключовими пріоритетами української дипломатії є сприяння консолідації та єдності колективного Заходу, забезпечення надійної підтримки країн-союзників на стратегічну перспективу.

МІЖНАРОДНІ ПРОЦЕСИ ТА ПОДІЇ

У жовтні пікової гостроти набула виборча боротьба в США. На фоні активного завчасного голосування жоден з кандидатів на президентський пост **не мав явної переваги** на загальнонаціональному рівні й у семи «проблемних» штатах. «Українська тема» активно використовувалася у виборчому протистоянні і, на жаль, викликають занепокоєння деякі радикальні заяви і неприйнятні для Києва плани припинення війни в Україні з боку оточення Д. Трампа, спікера Палати представників М. Джонсона тощо. Очевидно, що поствиборча трансформація зовнішньої політики Вашингтона містить і загрози, і шанси як для України та Європи, так і в більш глобальному контексті (про результати виборів в США – у наступному моніторингу Центру Разумкова). Тривала невизначеність щодо подальшого курсу США провокує активність на світовій арені групи авторитарних держав, послаблює позиції основних інституцій демократичного світу.

Війна в Україні набула небезпечного характеру внаслідок **воєнної допомоги КНДР** росії-агресору і передислокації в зону бойових дій збройного воєнного контингенту Північної Кореї. Участь диктаторського режиму Пхеньяну у війні в Європі можна розцінювати у т. ч. як «силове тестування» можливої реакції колективного Заходу. Але, на жаль, залучення КНДР до російської інтервенції в Україні на цей час не викликала

адекватних відповідей і заходів з боку країн-партнерів, міжнародних інституцій і світового співтовариства в цілому. В інтерв'ю південнокорейському телеканалу KBS (31 жовтня 2024 р.) В. Зеленський **зазначив**, що «сьогоднішня реакція на залучення військових КНДР є нульовою». Світова спільнота переважно мірою чекає та спостерігає за подальшим розвитком подій, що підштовхує авторитарні режими до подальших спільних агресивних дій.

Ілюстрацією ескалації гібридної російської експансії стали результати жовтневих виборів у Молдові та Грузії. За інформацією з різних джерел, росія здійснила **масовану гібридну атаку** на Молдову, вклавши близько €100 млн для втручання у президентські вибори та референдум щодо вступу до ЄС. Поліція **зафіксувала** понад 300 випадків масованого підкупу виборців, що охоплювали близько 300 тис. осіб. На референдумі проєвропейські сили перемогли з незначною перевагою: 50,5% – за і 49,5% – проти. На президентських виборах, попри масове російське втручання, діюча Президентка М. Санду перемогла кандидата проросійської партії соціалістів А. Стояногло – відповідно 55% і 45%. Слід зазначити, що країні-агресору вдалося консолідувати в Молдові потужну «п'яту колону», яка бойкотуватиме та блокуватиме в подальшому рух країни до ЄС.

Своєю чергою парламентські вибори в Грузії (26 жовтня) нагадували білоруський сценарій. Попри всі прогнози та результати незалежних екзит-полів ЦВК зафіксував перемогу проросійської правлячої партії «Грузинська мрія» з результатом 54%, що спричинило масові протести. Президентка Грузії заявила про фальсифікації, опозиція відмовилась визнати результати виборів. Міжнародні спостерігачі (ОБСЄ) виявили численні порушення, ряд країн запровадили санкції проти діючої грузинської влади. Брюссель закликав провести розслідування порушень, призупинив процес вступу Грузії до ЄС. Станом на кінець жовтня Грузія перебуває у транзитному стані з невизначеними перспективами подальшого розвитку подій.

Зберігається вибухонебезпечна ситуація в Близькосхідному регіоні. У відповідь на масовану терористичну ракетну атаку

Тегерану на початку жовтня армія оборони Ізраїлю нанесла ряд ударів по військових об'єктах Ірану. Ізраїль продовжує знищувати терористичну інфраструктуру Хезболли на півдні Лівану та в Секторі Гази. Не зменшується інтенсивність бойових дій на ізраїльсько-ліванському фронті. З огляду на це, міністерство оборони США ухвалило рішення про розгортання на Близькому Сході додаткового потужного військово-морського контингенту.

Черговою спробою об'єднати країни «незахідного світу» став XVI саміт BRICS (22-24 жовтня, Казань), у якому взяли участь представники 36 країн світу, зокрема, лідери КНР, Індії, ПАР, Ірану тощо. На жаль, у заході під головуванням російського диктатора на території країни-агресора взяв участь Генеральний секретар ООН А. Гутерреш, що навряд чи є виправданим. Попри суперечності та проблеми між країнами-учасницями, невизначеність спільних позицій і провал путінських планів політико-економічної інтеграції, цей форум засвідчив зміцнення відносин між агресивними авторитаріями (КНР-рф-Іран). У цьому ж контексті слід розглядати і згадану вище участь КНДР у війні проти України; збройні провокації Пхеньяну на кордоні з Південною Кореєю, посилення мілітаристської риторики Пекіну, проведення військових навчань «Joint Sword-2024B» поблизу Тайваню; заплановане укладення угоди про «всеосяжне» партнерство між РФ і Іраном тощо.

Отже, слід підкреслити, що жовтнева активізація альянсу авторитарних країн виявила слабкість і вразливість колективного Заходу, брак ефективних заходів і рішучих дій у відповідь на втручання КНДР у війну в Україні, російську гібридну експансію в Молдові та Грузії тощо.

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ

Серед основних пріоритетів офіційного Києва на світовій арені слід визначити насамперед акумуляцію зовнішньої військової та фінансово-економічної допомоги, у т. ч. для енергетичного сектору напередодні зимового сезону; просування Плану перемоги серед країн-союзників; завершення підготовки для проведення другого Саміту миру; продовження процесу укладення договорів з державами-партнерами щодо співробітництва у сфері безпеки; забезпечення європейської та євроатлантичної інтеграції тощо.

Політичний діалог з іноземними партнерами

На згаданих вище пріоритетах був сфокусований інтенсивний переговорний процес. Серед найбільш важливих контактів і консультацій із зовнішніми партнерами слід відзначити наступні. Символічним для України став перший закордонний візит до Києва (3 жовтня) нового Генсека НАТО М. Рютте, під час якого йшлося про інтеграцію України до Альянсу, підтримку в протистоянні російській агресії. 9 жовтня в Хорватії відбувся Саміт «Україна – Південно-Східна Європа», у ході якого відбулись перемовини з лідерами Хорватії, Албанії, Північної Македонії, Словенії, Греції. Саміт ухвалив [Декларацію Дубровницького саміту](#), у якій зокрема наголошується на підтримці інтересів й ініціатив Києва на світовій арені.

Унаслідок скасування засідання групи «Рамштайн» на вищому рівні українська сторона була змушена обговорювати План перемоги на двосторонньому рівні й на інших міжнародних майданчиках. Власне, це було однією з тем бліцтурне Президента України 10-12 жовтня до Великої Британії, Німеччини та Франції, у ході якого В. Зеленський обговорював з лідерами цих країн План перемоги. 16 жовтня відбулась телефонна розмова з Президентом США Дж. Байденом, а наступного дня українська сторона представила План перемоги на засіданні Європейської ради у Брюсселі, а також під час зустрічі з керівництвом Європарламенту. Стратегічно важливе значення мала участь України 28 жовтня у 76 сесії Північної ради та проведення IV саміту «Україна – Північна Європа» (Рейк'явік). На полях саміту відбулись перемовини з лідерами Швеції, Ісландії, Данії, Фінляндії, Норвегії. [Спільна заява саміту](#) декларує підтримку з боку держав Північної Європи українського Плану перемоги, інтеграції Києва до ЄС і НАТО.

Паралельно в жовтні відбулась серія консультацій і переговорів з урядовцями і парламентарями ряду країн Європи, США, Канади, країн Глобального Півдня тощо. Окремо в контексті вступу у війну проти України КНДР слід відзначити активізацію контактів на різних рівнях з Республікою Корея.

Своєю чергою тривали також традиційні дипломатичні процедури. Зокрема, Президент України прийняв вірчі грамоти від новопризначених послів шести країн в Україні: Фінляндії, Бразилії, Ірландії, Чорногорії, Литви та Ісландії.

Просування українських інтересів й ініціатив на світовій арені

На двосторонньому рівні та на міжнародних майданчиках українська сторона намагалася активно просувати власні плани й ініціативи, насамперед, пов'язані з Формулою миру та Планом перемоги.

Перше. Як уже наголошувалося вище, протягом жовтня українська сторона здійснила ряд дипломатичних заходів для впровадження Плану перемоги, який передбачає ряд політичних, воєнних, фінансово-економічних кроків для опору російській інтервенції та примушення агресора до миру. Обговорення української ініціативи триває на різних рівнях і форматах. По деяких пунктах плану на цей час у країн-союзників немає консенсусу. Зокрема, ідеться про запрошення України до НАТО.

Друге. Українська сторона в жовтні розгорнула активну політико-дипломатичну діяльність з наповнення практичним змістом Формули миру та підготовкою до другого Саміту миру. Протягом місяця відбулось п'ять міжнародних конференцій, присвячених пунктам Формули миру. Зокрема, 17 жовтня в Парижі відбулася конференція «Радіаційна та ядерна безпека», в якій взяли участь представники 70 країн і міжнародних організацій. 19 жовтня в Гельсінкі відбулася конференція «Екологічна безпека» (60 країн та організацій). 24 жовтня в Ризі пройшла конференція «Виконання Статуту ООН і відновлення територіальної цілісності України та світового порядку» (61 країна та організація). 25 жовтня в Києві відбулась конференція «Виведення російських військ і припинення бойових дій» (56 країн та організацій). 30-31 жовтня в Монреалі була проведена конференція «Звільнення полонених і депортованих осіб» (понад 70 учасників).

Третє. Триває процес підготовки й укладення з країнами-партнерами довгострокових угод про співробітництво у сфері безпеки. Зокрема, 9 жовтня 2024 р. лідери України та Хорватії підписали «Угоду про довгострокове співробітництво та підтримку між Україною та Республікою Хорватія». Згодом, 17 жовтня з Грецією була підписана угода про співробітництво у сфері безпеки. Продовжуються переговори про підписання аналогічних угод з Болгарією, Словенією, іншими державами. Паралельно тривають переговори України та Великої Британії щодо укладення двосторонньої угоди про перехід до сильнішого та глибшого партнерства.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗДОБУТКИ НА ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

Протягом жовтня здійснювався комплекс заходів з підготовки до практичного відкриття переговорного процесу про вступ України до ЄС. Зокрема: а) Верховна Рада ухвалила у другому читанні рамковий кліматичний закон, який передбачає досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р.; б) уряд України затвердив план заходів для приєднання до Європейської мережі служб зайнятості (EURES); в) набув чинності закон про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду; г) відбулась чергова сесія Україна-ЄС в межах офіційного скринінгу відповідності законодавства України праву Євросоюзу; г) в різних регіонах України були проведені організаційні наради, тренінги держслужбовців у межах підготовки до переговорного процесу; д) українська сторона готує дорожні карти з утвердження верховенства права, функціонування демократичних інституцій, реформи державного управління тощо.

Важливою подією стало оприлюднення Єврокомісією Звіту в межах Пакету розширення ЄС 2024 р., який містить загалом позитивні оцінки просування України на шляху євроінтеграції, а також рекомендації з подальших реформ і констатує перспективи відкриття переговорних кластерів у 2025 р. Своєю чергою позитивним кроком слід вважати рішення Європарламенту і Ради ЄС щодо надання Україні позики на €35 млрд в рамках загального кредиту G7 (біля €50 млрд) за рахунок податків від заморожених російських активів.

Події та процеси жовтня свідчать про подальше поглиблення й розмежування світової спільноти в контексті протистояння країн демократичного світу й альянсу авторитарних держав, ядро якого складає група КНР-рф-КНДР-Іран. На фоні активізації агресивної політики авторитарного табору колективний Захід виявився загалом вразливим, послабленим внутрішніми проблемами й суперечностями.

У цій ситуації і для української дипломатії, і для країн-союзників актуальною є консолідація позицій у протидії спробам створення широкої антизахідної коаліції за рахунок країн Глобального Півдня. Водночас пріоритетним є подальше просування та реалізація українського Плану перемоги, розширення всебічної допомоги Києву в протистоянні російській агресії, яка набула інтернаціонального характеру через пряму участь КНДР у війні.

III.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА СФЕРА

ЗАХИСТ СУВЕРЕНІТЕТУ Й ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ УКРАЇНИ

У центрі уваги законодавчої діяльності українського парламенту «традиційно» перебувають питання захисту суверенітету й територіальної цілісності країни. Удосконалення саме цього сегменту правового регулювання суспільних відносин, як відомо, потребує постійної уваги з огляду на надзвичайну важливість належної організації оборони країни, її визначального значення для майбутнього як української держави взагалі, так і всього українського народу зокрема. При цьому надзвичайно важливим є своєчасне «заповнення» існуючих прогалин у правовому регулюванні питань організації оборони країни, усунення/виправлення окремих «недорочностей» чи помилкових рішень саме в цьому напрямі. На явне покращення одного із сегментів правового регулювання питань належної організації оборони країни направлений Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку прийняття на військову службу та проходження військової служби за контрактом іноземцями та особами без громадянства у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній, який було ухвалено 10 жовтня 2024 р. та «оперативно» підписано Президентом України. Відтепер, відповідно до ухваленого Закону, іноземці та особи без громадянства можуть бути прийняті на військову службу за контрактом до Збройних сил України, Державної спеціальної служби транспорту та Національної гвардії України. При цьому на військову службу за контрактом приймаються раніше не судимі іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах і відповідають таким вимогам проходження військової служби як: 1) мають відповідний вік (вік передбачений Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» – П.С.); 2) пройшли спеціальну перевірку іноземців та осіб без громадянства; 3) придатні до військової служби за станом здоров'я; 4) пройшли професійно-психологічний відбір; 5) мають достатній рівень фізичної підготовки. Однак для прийняття на військову службу іноземці та

особи без громадянства повинні особисто звернутися до Центру рекрутингу іноземців та осіб без громадянства, центрів рекрутингу, центрів надання адміністративних послуг, центрів зайнятості, територіального центру комплектування та соціальної підтримки за місцем їхнього проживання чи тимчасового перебування або безпосередньо до військової частини, у якій вони мають бажання проходити службу за контрактом. Після розгляду їхніх звернень (заяв) у центрах рекрутингу, центрах надання адміністративних послуг, центрах зайнятості, територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, військових частинах зазначені особи, крім тих, які приймаються на військову службу за контрактом до розвідувального органу Міністерства оборони України, направляються до Центру рекрутингу іноземців та осіб без громадянства для проходження спеціальної перевірки іноземців. І вже під час проведення самої спеціальної перевірки іноземців, повинно бути, зокрема, з'ясовано: 1) законність перетинання державного кордону такими особами під час в'їзду в Україну та законність перебування їх на території України; 2) факти притягнення такої особи до адміністративної та кримінальної відповідальності згідно із законом, зокрема факти вчинення особою в Україні чи за кордоном кримінальних правопорушень проти миру та безпеки людства, тероризму та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України; 3) ознаки або факти вчинення такою особою розвідувальної, терористичної та іншої діяльності в інтересах іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України, а також ознаки зв'язків іноземця чи особи без громадянства з особами, які здійснювали або здійснюють відповідну діяльність; 4) інші обставини, що можуть перешкоджати прийняттю такої особи на військову службу за контрактом. Законом передбачено й низку інших умов, виконання/дотримання яких є обов'язковим при прийнятті на військову службу та проходження військової служби за контрактом іноземцями та особами без громадянства у Збройних силах України, Державній спеціальній службі транспорту

та Національній гвардії України. Ухвалення даного Закону, безперечно, варто розглядати як вагомий крок на шляху до належного врегулювання як порядку прийняття на військову службу, так і її проходження за контрактом іноземцями та особами без громадянства у Збройних силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України. У той самий час поза увагою законодавця в цьому сегменті правового регулювання залишається ще багато інших не вирішених питань, що, очевидно, потребуватиме нових законодавчих рішень.

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО КУРСУ НА НАБУТТЯ ПОВНОПРАВНОГО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄС І НАТО

Вагомим кроком на шляху до практичної реалізації незворотності європейського та євроатлантичного курсу України (конституційно закріпленого у 2019 р.), як відомо, є ратифікація українським парламентом 21 серпня 2024 р. Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Натомість логічним продовженням законодавчої діяльності ВРУ саме в цьому напрямі стало ухвалення нею 9 жовтня 2024 р. Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та

поправок до нього». Відтепер, зокрема, відповідно до цих законодавчих змін іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які за межами України вчинили будь-який зі злочинів, передбачених ст. 437-439, 442, 442-1 Кримінального Кодексу України (планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни; порушення законів та звичаїв війни; застосування зброї масового знищення; геноцид; злочини проти людяності. – П.С.), підлягають в Україні відповідальності згідно з Кримінальним Кодексом України, якщо такі особи перебувають на території України й не можуть бути видані (передані) іноземній державі чи міжнародній судовій установі для притягнення до кримінальної відповідальності, або якщо в їхній видачі (передачі) відмовлено. Законом, зокрема, передбачена також кримінальна відповідальність військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників. Так, військовий командир або інша особа, яка фактично діє як військовий командир, підлягає кримінальній відповідальності за будь-який зі злочинів, передбачених ст. 437-439, 442 і 442-1 Кримінального Кодексу України, що вчинений підлеглою особою, яка перебувала на момент вчинення злочину під його фактичним командуванням і контролем або, залежно від обставин, під його фактичною владою і контролем, внаслідок нездійснення ним належного контролю над такою

особою, якщо при цьому військовий командир або інша особа, яка фактично діє як військовий командир, знав або, зважаючи на обставини, що склалися на той час, повинен був і міг знати, що зазначена підлегла особа вчинила або мала намір вчинити такий злочин, проте не вжив дій, які повинен був і міг вжити у межах своїх повноважень для запобігання чи припинення вчинення злочину або для повідомлення про такий злочин компетентного органу. Крім того, начальник, про правовий статус якого не йшлося вище, підлягає кримінальній відповідальності за будь-який зі злочинів, передбачених ст. 437-439, 442, 442-1 Кримінального Кодексу України, якщо такий злочин стосувався діяльності, що підпадала під його фактичну відповідальність і контроль, та був вчинений підлеглою особою, яка на момент вчинення злочину перебувала під його фактичною владою і контролем, внаслідок нездійснення таким начальником належного контролю над такою підлеглою особою, якщо при цьому він знав або повинен був знати, або свідомо проігнорував інформацію, що явно вказувала на те, що підлегла особа вчиняла або мала намір вчинити такий злочин, але не вжив заходів, яких повинен був і міг вжити у межах своїх повноважень для запобігання чи припинення вчинення злочину або для повідомлення про такий злочин компетентного органу. Крім того, законодавцями в цьому нормативному документі суттєво оновлено кримінально-правові положення щодо визначення понять «геноцид» та «злочини проти людяності» (ст. 442, 442-1 Кримінального Кодексу України).

Певним поступом у справі забезпечення незворотності європейського та євроатлантичного курсу України можна вважати ухвалення українським парламентом 8 жовтня 2024 р. Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики». Адже метою даного нормативного документу проголошено визначення правових та організаційних засад державної кліматичної політики, спрямованої на забезпечення низьковуглецевого та сталого розвитку України, її екологічної, продовольчої та енергетичної

безпеки, досягнення кліматичної нейтральності, забезпечення пом'якшення наслідків зміни клімату й адаптації до них, виконання міжнародних зобов'язань України у сфері зміни клімату, удосконалення національної системи інвентаризації антропогенних викидів парникових газів із джерел та поглинання поглиначами парникових газів, забезпечення функціонування національної системи моніторингу й оцінки досягнення цілей державної кліматичної політики та прогнозування у сфері зміни клімату. Законом передбачено принципи державної кліматичної політики, її цілі та засади, державне регулювання та управління у сфері державної кліматичної політики, її наукове забезпечення, планування і т. д. Зокрема, законодавцями чітко зазначено, що цей Закон регулює відносини, що виникають під час формування та реалізації державної кліматичної політики та спрямовані на забезпечення досягнення кліматичної нейтральності, пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них, забезпечення низьковуглецевого та сталого розвитку, екологічної, продовольчої та енергетичної безпеки України. При цьому окремо зазначається, що на виконання зобов'язань України згідно з Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, Паризькою угодою, Угодою про асоціацію між Україною з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами з іншої сторони, цей Закон спрямований на імплементацію *acquis communautaire* Європейського Союзу у сфері зміни клімату, зокрема Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2018/1999 про управління Енергетичним Союзом і пом'якшення наслідків зміни клімату та Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2021/1119 від 30 червня 2021 р., що встановлює рамки для досягнення кліматичної нейтральності та вносить зміни до регламентів (ЄС) № 401/2009 та (ЄС) 2018/1999 («Європейський кліматичний закон»), що визначає основу для досягнення кліматичної нейтральності, та Європейського законодавства про клімат.

IV. ЕКОНОМІКА

РІШЕННЯ

Напередодні виборів у США, коли суттєво зростають глобальні економічні та фінансові ризики, партнерські демократичні країни намагаються знаходити інституційні заходи підтримки України. Знаковим рішенням є те, що країни Євросоюзу **досягли угоди** щодо механізму виділення Україні кредиту на €35 млрд з погашенням за рахунок росії. Ідеться про європейську частку кредиту загальним обсягом \$50 млрд (€45 млрд) від країн G7, виплати по якому фінансуватимуться майбутніми доходами від інвестування заморожених суверенних активів росії. Вказаний кредит буде виплачено протягом 45 років.

Нова макрофінансова допомога буде прив'язана до тих самих політичних умов, що й у рамках уже чинного механізму фінансової допомоги від ЄС Ukraine Facility, що покращить моніторинг і контроль руху коштів.

Однак навіть у випадку остаточного схвалення вказане рішення не видається простим для реалізації. Так, Угорщина оголосила, що **заблокує рішення** про виділення Україні кредиту у \$50 млрд до завершення президентських виборів у США. Окрім цього, Будапешт відклав рішення про продовження санкцій ЄС проти рф. Керівництво Угорщини аргументує свою позицію тим, що країнам слід побачити, у якому напрямі буде рухатися майбутня адміністрація США у питаннях допомоги Україні.

Своєю чергою в США **наполягають на перегляді термінів** продовження санкцій ЄС проти росії. США пропонують змінити термін їхньої дії з шести місяців до трьох років, що необхідно для забезпечення стабільного фінансування кредиту.

Іншими джерелами допомоги Україні, звичайно, є і будуть ресурси міжнародних фінансових інститутів. За повідомленням **Reuters**, Виконавча рада Світового банку 10 жовтня схвалила створення фонду

фінансового посередництва (FIF) для підтримки України. Очікується, що внески в нього зроблять Сполучені Штати, Канада та Японія. Точні суми внеску країн ще обговорюються, але вони будуть забезпечені відсотками із заморожених російських активів.

Припускається, що Фонд, яким керуватиме Світовий банк, допоможе виконати обіцянку G7 надати Україні до кінця року до \$50 млрд додаткового фінансування.

На переконання експертів, такі рішення дозволять країнам G7 **значно збільшити фінансування** України та виконати обіцянки, дані на саміті лідерів G7 у червні.

Звичайно, від України також вимагається виконання «домашніх завдань». За **інформацією НБУ**, Рада директорів МВФ 18 жовтня 2024 р. завершила п'ятий перегляд програми «Механізм розширеного фінансування» (Extended Fund Facility, EFF). Успішне схвалення п'ятого перегляду програми передбачає негайний доступ до фінансування обсягом 834,9 млн СПЗ (близько \$1,1 млрд в еквіваленті), що спрямовуватиметься на підтримку державного бюджету. Після надходження транша загальний обсяг отриманого за програмою фінансування зросте до близько \$8,7 млрд.

У релізі МВФ зазначається, що Україна й далі ефективно виконує програму EFF, попри виклики війни. У першій половині 2024 р. економіка України була стійкішою, ніж очікував МВФ, і надалі зростала. Водночас Фонд погіршив свій економічний прогноз на 2024-2025 рр., передусім через постійні атаки росії на українську енергетичну інфраструктуру та невизначеність щодо війни. МВФ очікує, що за підсумками 2024 р. реальний ВВП зросте на 3%. У 2025 р. темпи зростання економіки коливатимуться в діапазоні 2,5-3,5%, однак ризики для прогнозу залишаються надзвичайно високими.

У МВФ, як уже стало традицією, вказують, що **мобілізація внутрішніх надходжень** має вирішальне значення для України, щоб

задовольнити потреби у високих видатках, реагувати на шоки та відновити фіскальну стабільність, що вимагатиме подальших заходів податкової політики, а також зусиль для посилення відповідальності та боротьби з ухиленням від сплати податків.

Ще одне інституційне рішення МВФ зможе позитивно вплинути на фінансування України. Рада директорів МВФ ухвалила рішення про **зменшення рівня своїх комісій**, які впливають на вартість ресурсів для висхідних країн і мають програми фінансування від Фонду. У середньому розмір комісій зменшується на 36%. Для України ж загальні річні витрати за користування ресурсами МВФ скоротяться приблизно на \$130 млн, а з огляду на майбутні транші МВФ за наявною програмою, ефект на наступні п'ять років сягатиме \$650-700 млн.

Зауважимо, процес вироблення та ухвалення вказаного рішення був вельми суперечливий, оскільки країни мали різні інтереси двох основних груп країн-членів – країн-донорів і країн-боржників. Однак позитивну роль зіграло те, що провідні країни (та їхні центробанки) впоралися з інфляцією, а відтак – розпочався цикл зниження ключових ставок, що невдовзі спричинить і зменшення ставок кредитування у світових фінансах.

ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Хоча економіка країни демонструє певні позитивні результати (зростання на рівні 3%), однак більшість процесів мають суперечливий і доволі нестійкий характер.

Так, за повідомленням пресслужби Міністерства фінансів, у вересні 2024 р. до загального фонду державного бюджету надійшло 122,9 млрд грн, з них 96% становлять податкові та митні платежі. Половину надходжень забезпечив ПДВ: із ввезених на митну територію України товарів – 40,2 млрд грн, із вироблених в Україні товарів – 22 млрд грн (зібрано 36,4 млрд грн, відшкодовано – 13,8 млрд грн).

Для порівняння варто **зазначити**, що у вересні держбюджет отримав утричі менше грошей, ніж у серпні – тоді до загального фонду надійшло 386,2 млрд грн, з них 228,1 млрд грн – це фінансова допомога міжнародних партнерів.

Загалом за дев'ять місяців 2024 р. до загального фонду держбюджету надійшло 1,542 трлн грн. Тоді як касові видатки становили 2,342 трлн грн, тобто дефіцит склав 800 млрд грн.

Суперечливою також є інфляційна динаміка. Так, інфляція на споживчому ринку у вересні прискорилося до 1,5% (у серпні було 0,6%). У річному обчисленні **за підсумками вересня**, порівняно з аналогічним місяцем минулого року, зросла до 8,6%, а з початку року ціни зросли на 6,5%. Вагомий внесок у вказаній інфляції припадає на харчові продукти – офіційне зростання за місяць на 1,8%.

Нагадаємо, за підсумками першого півріччя **НБУ погіршив прогноз інфляції** у 2024 р. до 8,5%. Серед причин Нацбанк назвав заплановане урядом підвищення податків, подальше пошкодження інфраструктури та поглиблення негативних міграційних тенденцій.

Складність та неоднозначність відновлюваних процесів засвідчують також **результати квартального опитування**, проведеного НБУ у III кв. (31 липня – 28 серпня) 2024 р. – бізнес дещо покращив власні перспективи у наступні 12 місяців, зберіг позитивні прогнози щодо залучення інвестицій, натомість очікує помірнього зростання інфляції та обмінного курсу.

Зокрема, бізнес незначним чином **поліпшив позитивні оцінки** обсягів виробництва товарів і послуг, баланс відповідей («покращення» мінус «погіршення») – 3,7% (у II кв. 2024 р. – «мінус» 0,3%). Зростання загальних обсягів реалізації продукції очікували респонденти переважної більшості видів економічної діяльності, за винятком підприємств добувної промисловості, найбільше – сільського господарства, транспорту та зв'язку, а також переробної промисловості (баланси відповідей 17,9%, 15,7% та 14,5%, відповідно).

Водночас респонденти погіршили оцінки щодо майбутнього фінансово-економічного стану підприємств та кількості працівників.

Як загальний висновок стверджується, що воєнні дії та їхні наслідки залишаються, попри певне послаблення, домінуючим чинником,

що впливає на спроможність підприємств нарощувати обсяги виробництва та покращувати фінансові результати діяльності.

У цьому контексті для покращення економічних результатів необхідною умовою є посилення міцності оборонного сектору, особливо у частині вироблення зброї вітчизняними підприємствами у співпраці з міжнародним бізнесом.

Позитивним проявом є те, що, згідно з результатами [дослідження KPMG](#), ринок злиттів і поглинань (M&A) в Україні продовжує демонструвати стійкість, незважаючи на виклики, пов'язані з повномасштабним вторгненням росії, що якраз є свідченням [обережної впевненості](#) інвесторів.

Що чи не найважливіше — міжнародні оборонні компанії також збільшують свою присутність в Україні, розширюючи виробничі потужності та інвестуючи в технології, що зміцнює обороноздатність країни.

Тому, що ми вже неодноразово підкресливали, для України зростають потреби та можливості бути залученою в міжнародний сектор виробництва сучасної зброї, покращуючи власний інвестиційний клімат і налагоджуючи співпрацю з провідними західними виробниками зброї.

Не дивно, що, зважаючи на війну та високі ризики, західні компанії обережно входять до економічного простору України. Тим більш важливо, що окремі корпорації все ж вкладають значні інвестиції. Так, група компаній DVL, куди входять компанії Датагруп-Volia і lifecell, отримує спільне фінансування від IFC та ЄБРР обсягом \$435 млн з метою модернізації, розширення та покращення якості телекомунікаційних послуг в Україні. Це [найбільша пряма іноземна інвестиція](#) в країні від початку повномасштабного вторгнення росії.

Спрямованістю інвестицій компаній DVL стане зміцнення захисту від кіберзагроз, впровадження більш конкурентоспроможних продуктів і послуг. Водночас проект сприятиме відновленню телекомунікаційного сектору України після завданої йому в результаті російської агресії прямої шкоди на \$1,9 млрд та збитків у \$750 млн.

Такого сорту інвестиції є важливими ще й тому що, за даними НБУ, обсяг експорту ІТ-послуг у серпні 2024 р. впав на 7% і становив

\$507 млн. Це на \$38 млн менше, ніж було в липні, і водночас це найменший показник від початку повномасштабного вторгнення росії.

За січень-серпень 2024 р. сукупна експортна виручка ІТ-послуг становить \$4,3 млрд. Водночас частка комп'ютерних послуг у загальній структурі експорту всіх послуг України в серпні склала 37%, що на 1,7 п.п. менше, ніж у липні.

Одним з чинників зменшення є забезпечення мобілізаційних потреб. Відтак, [удосконалення механізмів бронювання](#) із урахуванням різних аспектів, зокрема економічних критеріїв, може покращити структуру зайнятості, а з тим — збільшити експорт українського ІТ та посилити надходження податків та зборів до державного бюджету.

Зрозуміло, такий механізм насамперед має відповідати цілям підтримки ЗСУ, а також сприяти зміцненню ринку праці, збільшенню прогнозованості ведення бізнесу.

Звернемо увагу на ще один аспект міжнародного економічного середовища. Наприкінці жовтня фінансові ринки активно зреагували на політичні загострення — золото досягло [нового рекорду](#) у \$2,730 за унцію. Зростання цін зумовлене підвищенням попиту на «тиху гавань» (інвестори шукають безпечні активи) через ескалацію конфлікту на Близькому Сході після заяви Хезболли про вступ у більш інтенсивну фазу боротьби з Ізраїлем. Додатково на ринок впливає невизначеність навколо майбутніх президентських виборів у США, що підвищує привабливість недоларових активів.

Ще одним чинником є очікування стосовно пом'якшення монетарної політики (вказане зниження процентних ставок) з боку основних центробанків, що зазвичай також [підтримує ціни на золото](#).

Однак поки подальша динаміка вартості світових активів, у т. ч. золота (як альтернативи золоту), залишається невизначеною, оскільки Федеральний резерв (центральний банк США) може пригальмувати пом'якшення монетарної політики, що, звичайно, зможе вплинути на подальший курс золота. Ці процеси навряд чи суттєво вплинуть на Україну, оскільки лєвова частка вітчизняних валютних резервів номінована в доларах. І все ж неспокійна ситуація на глобальних ринках може вплинути на процеси підтримки України.

V.

ЕНЕРГЕТИКА В ЖОВТНІ 2024 р.

У жовтні Об'єднана енергетична система України працювала достатньо стабільно. Графіки погодинних вимкнень не застосовувалися, тоді як аварійні запроваджувалися тільки на час ліквідації наслідків дронних атак, що відбулися вночі 3, 16, 19 і 28 жовтня. Невеликий, проте наявний в окремі денні та вечірні години дефіцит енергії компенсувався постачаннями з п'яти держав-сусідів. Аварійна допомога польського оператора системи передачі залучалася сім разів, а пропускна спроможність міждержавних перетинів використовувалася не більше ніж на чверть (16 жовтня – 9,2 ГВт год).

Балансу в системі вдалося досягти завдяки **виведенню** на плановий режим роботи останнього з дев'яти відремонтованих у міжсезоння енергоблоків АЕС, запуску 0,6 ГВт розподіленої генерації та відновленню третини теплової потужності, пошкодженої російськими атаками.

Упродовж звітного періоду базову потужність Об'єднаної енергосистеми України забезпечували 9 блоків АЕС, що загалом генерували до 7,1 ГВт енергії. Джерелом маневрової потужності були 6-8 енергоблоків ТЕС і ТЕЦ, а також ГЕС і ГАЕС, які спільно виробляли близько 3,8 ГВт електричної енергії.

Генерація на підприємствах ПрАТ «Укргідроенерго» в жовтні зросла, але не перевищувала 0,7 ГВт. Рівень водосховищ Дніпра та Дністра відповідав рішенням Міжвідомчої комісії при Державному агентстві водних ресурсів України по встановленню режимів роботи водосховищ.

При цьому погіршення погодних умов продовжує зменшувати ефективність роботи СЕС. Через це потужність генерації на станціях, що використовують відновлювані джерела, скоротилася до 0,7-0,9 ГВт.

У цілому, після **дострокового** запуску дев'ятого енергоблоку АЕС обсяги генерації в Україні зросли до 11-12 ГВт щогодини (у 2021 р. вони становили до 18 ГВт). На АЕС припадало

60% генерації, станції на ТЕС – 17, ТЕЦ – 9, ГЕС і ВДЕ – по 7%.

Через бойові дії й технічні причини знеструмленіми в Україні були в середньому 540 населених пунктів (-20 порівняно з попереднім місяцем), додатково через погодні умови – до 70 (7 жовтня). Кількість сіл і селищ, які з різних причин перебували без енергопостачання, скоротилася вперше з травня нинішнього року (у квітні їх було до 400).

Ключовими напрямками, за якими **синхронно працювали** уряд, обласні військові адміністрації та влада громад у рамках підготовки до опалювального сезону, були підготовка інфраструктури, накопичення ресурсів і створення децентралізованої генерації. При цьому Кабінет Міністрів **акцентував** увагу «на дев'яти прифронтових та прикордонних регіонах» – саме їхні потреби задовольнялися перш за все.

Повідомлено про дострокове завершення ремонтних робіт на всіх дев'яти енергоблоках АЕС і **готовність** мереж і систем до транспортування «зимових обсягів електроенергії». **Заявлено** про облаштування фізичного захисту об'єктів з урахуванням використання ворогом крилатих ракет повітряного базування з касетними бойовими частинами, а також про формування на об'єктах передачі й розподілу розосереджених резервів найбільш уразливих компонентів. За **словами** керівника НЕК «Укренерго»: «Ми маємо певний запас ключового обладнання, яке забезпечує сталу й надійну роботу Об'єднаної енергосистеми України».

Відновлено роботу третини теплової генерації, **встановлено** 83 когенераційні установки й 239 блочно-модульних котелень сумарною потужністю 147 і 635 МВт відповідно. До кінця року мають запрацювати ще 99 когенераційних установок.

В уряді **зазначили**, що до опалювального сезону готові «понад 99% житлових будинків, шкіл, дитячих садочків і лікарень», а 18 тис. котелень і 4,8 тис. центральних

теплових пунктів «перебувають на стадії готовності до подачі теплоти». У свою чергу Мінсоцполітики **запевнило**, що всі **підпорядковані** йому підприємства, установи та організації «забезпечені дизельними генераторами необхідної потужності», а «низка закладів готові працювати і в умовах можливого відключення централізованого теплопостачання».

Утім, ці висновки не відповідають результатам огляду 2,4 тис. енергетичних об'єктів, проведеного Держенергонаглядом. Згідно з ним, до 24 жовтня 2024 р. перевірені суб'єкти господарювання змогли **усунути** тільки 66% виявлених у них порушень.

У рамках підготовки до осінньо-зимового періоду 2024-2025 рр. Кабінет Міністрів України **встановив** порядок надання фінансової допомоги пільговим категоріям населення на придбання твердого пального побутового палива; **повідомив** про спрямування додаткових €86 млн в межах позики від Європейського інвестиційного банку «на зведення систем захисту навколо енергетичних об'єктів»; **визначив** перелік енергетичного обладнання й інших товарів, що звільняються від сплати податку на додану вартість і ввізного мита в разі їхнього ввезення на митну територію України в рамках угод, фінансування за якими здійснюється Секретаріатом Енергетичного Співтовариства. Але при цьому, окрім трансформаторів, акумуляторів, гідравлічних і газових турбін, теплових насосів, парових котлів, запчастин і витратних матеріалів, у переліку чомусь наявні автомобільний бензин і дизельне паливо (УКТ ЗЕД 2710), хоча відсутній скраплений нафтовий газ (УКТ ЗЕД 2711), який має **надійти** для задоволення потреб побутових споживачів Донецької, Сумської, Харківської та Херсонської обл.

У свою чергу НКРЕКП **спростила** на період дії воєнного стану процедуру приєднання до системи передачі плавучих газопоршневих і газотурбінних електростанцій та **визначила** особливі правила розрахунку тарифів на виробництво теплової енергії для ліцензіатів, які використовують когенераційні установки потужністю до 5 МВт (4,3 Гкал/год).

29 жовтня успішно **завершено** переговори НЕК «Укренерго» з ENTSO-E про збільшення з 1 січня 2024 р. максимальної пропускнуєї спроможності міждержавних

перетинів із 1,7 до 2,1 ГВт. Із 1 березня 2025 р. граничні обмеження комерційної потужності встановлюватимуться операторами систем передачі щомісячно.

За **повідомленням** Міненерго, «Україна сформувала достатні резерви паливно-мастильних матеріалів для проходження осінньо-зимового періоду». **Запаси** вугілля на складах ТЕС і ТЕЦ відповідають максимально можливому рівню (3,1 млн т). **Запаси** газу в підземних сховищах становлять 8,2 млрд куб. м (+0,6 млрд куб. м порівняно з вереснем; без урахування 4,7 млрд куб. м газу «довготривалого зберігання» і 0,6 млрд куб. м газу, що належить нерезидентам).

У НАК «Нафтогаз України» **зазначили**, що «газ залишається чи не єдиним надійним джерелом енергії в умовах війни», тому «тарифи на паливо не зміняться, опалювальний сезон розпочнеться вчасно». На підтвердження цього ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз Трейдинг» **прозвітувала** про укладення контрактів із 407 теплокомуненерго, 737 об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків, 4 703 бюджетними організаціями та 581 релігійною установою.

Оскільки у звітний період нестачі палива та енергії в Україні не фіксувалося, а всі мережі й системи функціонували в нормальному режимі, основна дискусія розгорнулася навколо перебігу очікуваного опалювального сезону. Хоча і в **уряді**, і в **Міненерго**, і в **НЕК «Укренерго»** регулярно повторювали, що прийдешня зима «буде складнішою, ніж попередня», а один із членів наглядової ради ПАТ «Центренерго» навіть **пообіцяв** повернення «графіків відключень», якщо на початку листопада «НЕК «Укренерго» не вдасться витримати баланс енергосистеми», великих проблем з постачанням палива та енергії в осінньо-зимовий період 2024-2025 рр. ніхто з високопосадовців не прогнозував. Більше того, і **прем'єр**, і **міністр енергетики**, і **керівник** НЕК «Укренерго» стверджували, що єдиною причиною обмеження споживання цієї зими здатні стати тільки «масовані обстріли об'єктів генерації». Як **зазначалося**, можливі «лише тимчасові аварійні відключення через пошкодження, але вони не будуть регулярними».

Утім, опитані Європейською Бізнес Асоціацією 83 керівники й топменеджери членських компаній, хоча й **оцінили** свою

готовність до зими в 3,84 з 5 балів, проте підтримці держави в цьому контексті поставили «двійку». До того ж передані Україні та/чи придбані нові енергетичні установки ще **не запуснені**, потреби в когенераційних установках **задоволені** лише наполовину, а мала та/чи негарантована потужність обладнання маскується його великою кількістю (16 500 **генераторів**, 120 000 **аккумуляторів**) та/чи замовчуваними термінами початку експлуатації (2025 р.).

Досі не вирішено боргову проблему. Усе ще готується до другого читання **Законопроект** № 11301-д від 18 липня 2024 р., спрямований на покращення платіжної дисципліни на ринку електричної енергії шляхом відкриття його учасниками поточних рахунків зі спеціальним режимом використання, запровадження відповідного алгоритму розподілу коштів із таких рахунків і посилення відповідальності за несанкціонований відбір електричної енергії. Негативний **відгук** НКЦПФР отримав **Законопроект** № 12087 від 2 жовтня 2024 р., що передбачає імплементацію в Україні положень *acquis* Енергетичного Співтовариства, врегулює питання об'єднання ринків електроенергії (*market coupling*), міждержавного балансування, забезпечення потужності та планування готовності до ризиків.

У жовтні ДП «Гарантований покупець» не надав інформації про рівні заборгованостей споживачів перед виробниками й постачальниками універсальних послуг. Поки не зрозуміло, чи є відсутність інформації звичайною затримкою, або її публікація буде припинена зовсім, як це відбулося впродовж літа-осені з іншими відкритими даними. Втім, за неофіційною інформацією, обидві заборгованості відновили своє зростання та оцінюються в 16 і 14 млрд грн відповідно.

Із початком опалювального сезону неодмінно почнуть зростати й борги теплокомуненерго за спожитий газ, які зараз перевищують 65 млрд грн.

Знову збільшилася заборгованість НЕК «Укренаерго» перед «зеленою» генерацією. Тепер мова йде про 29 млрд грн (хоча попереднє керівництво оператора планувало повністю **погасити** борги до кінця року). При цьому учасники ринку електричної енергії винні операторові приблизно таку

ж суму за отримання послуг із передачі й диспетчеризації.

Триває накопичення боргів на балансуєчому ринку, які щомісяця зростають на 0,7-0,8 млрд грн. Цю проблему можна вирішити, забезпечивши платоспроможність усіх учасників енергетичного ринку — від виробника й постачальника до кінцевого споживача. Втім, далі регулярних **доручень** РНБО Кабінетові Міністрів справа не просувається. Уряд із невідомих причин затримує **скорочення** кількості захищених споживачів, серед яких підприємства критичної інфраструктури складають лише третину. Остання новина, що стосується відповідної постанови, датована 22 липня: у цей день її проєкт **надійшов** до Державної регуляторної служби.

Результати, далекі від очікуваних, продемонстрували й аукціони, проведені НЕК «Укренаерго» відповідно до **постанови** НКРЕКП. Фінансове забезпечення на рахунки ескроу внесли лише 33 із 48 компаній-переможниць. Тобто через рік в енергетичній системі України з'являться лише 99 МВт **резервів** підтримки частоти (що відповідає потребі), 68 МВт **резервів** на послуги завантаження і 210 МВт — на послуги завантаження й завантаження-розвантаження в кожній годині (12 і 50% **потреб**). Не виключено, що така поведінка переможців торгів спричинена зростанням ризиків після **звільнення** керівника НЕК «Укренаерго» й відставки двох незалежних членів наглядової ради компанії. З цієї ж причини третій аукціон, що мав відбутися в жовтні, **перенесено** на 24 грудня 2024 р.

Занепокоєння надмірним впливом держави на процеси корпоративного управління знайшло своє відображення в **листі** Секретаріату Енергетичного Співтовариства про можливість перезапуску сертифікації НЕК «Укренаерго» в разі невиконання вимог щодо відокремлення (анбандлінгу). НКРЕКП була змушена **виправдовуватися**, запевнивши Секретаріат, що всі відповідні процедури відбудуться «у встановлені строки й у визначеному порядку».

Радою директорів Міжнародного валютного фонду було **схвалено** п'ятий перегляд програми «Механізм розширеного фінансування» (Extended Fund Facility, EFF), що

передбачає надання Україні негайного доступу до фінансування обсягом \$1,1 млрд для підтримки державного бюджету. Але обов'язковими умовами надання наступного траншу визначені, зокрема, завершення до 31 грудня 2024 р. формування наглядової ради НЕК «Укренерго» з більшістю незалежних членів і скасування державної реєстрації нормативно-правових актів НКРЕКП. До кінця року Кабінет Міністрів має також пояснити кредиторам причини виникнення та зростання заборгованості в теплокомуненерго.

З незрозумілих причин уряд продовжує **вводити** в оману громадян, бюджетні й комунальні установи та організації, переконуючи тих у високій ефективності експлуатації фотоелектричних панелей в осінньо-зимовий період та/чи в регіонах із низькою інтенсивністю сонячного випромінювання. Перебільшується доступність обмежених за обсягами фінансування урядових програм безвідсоткового кредитування, а також програми «Доступні кредити 5-7-9» для ОСББ і ЖБК на купівлю обладнання для генерації з альтернативних джерел і пристроїв збереження енергії.

Нове керівництво НЕК «Укренерго» **вважає** найгіршим сценарієм «продовження масованих обстрілів інфраструктури передавальної мережі, об'єктів генерації і так далі». Згідно з ним, «можемо мати обмеження потужності електричної енергії в... холодні дні величиною до двох черг за графіками погодинних відключень... тобто до восьми годин. Це якщо ми говоримо про те, що ми функціонуємо, як є».

Якщо «як є», то за умови одночасної роботи всіх дев'яти енергоблоків АЕС, використання максимальної спроможності міждержавних перетинів (2,1 ГВт), відновлення 3 із 9 ГВт установленої потужності великих ТЕС і ГЕС та встановлення до 2 ГВт нових енергетичних установок, зокрема газотурбінних і когенераційних, небаланс між генерацією та споживанням за температури нижче мінус 5°C становитиме від 3 до 5 ГВт навіть без втручання з боку держави-агресора.

До того ж Україна поки не має згаданих вище 2 ГВт нової встановленої потужності. Адже, за інформацією того ж НЕК «Укренерго», «за останні 3-4 місяці» компанія **видала**

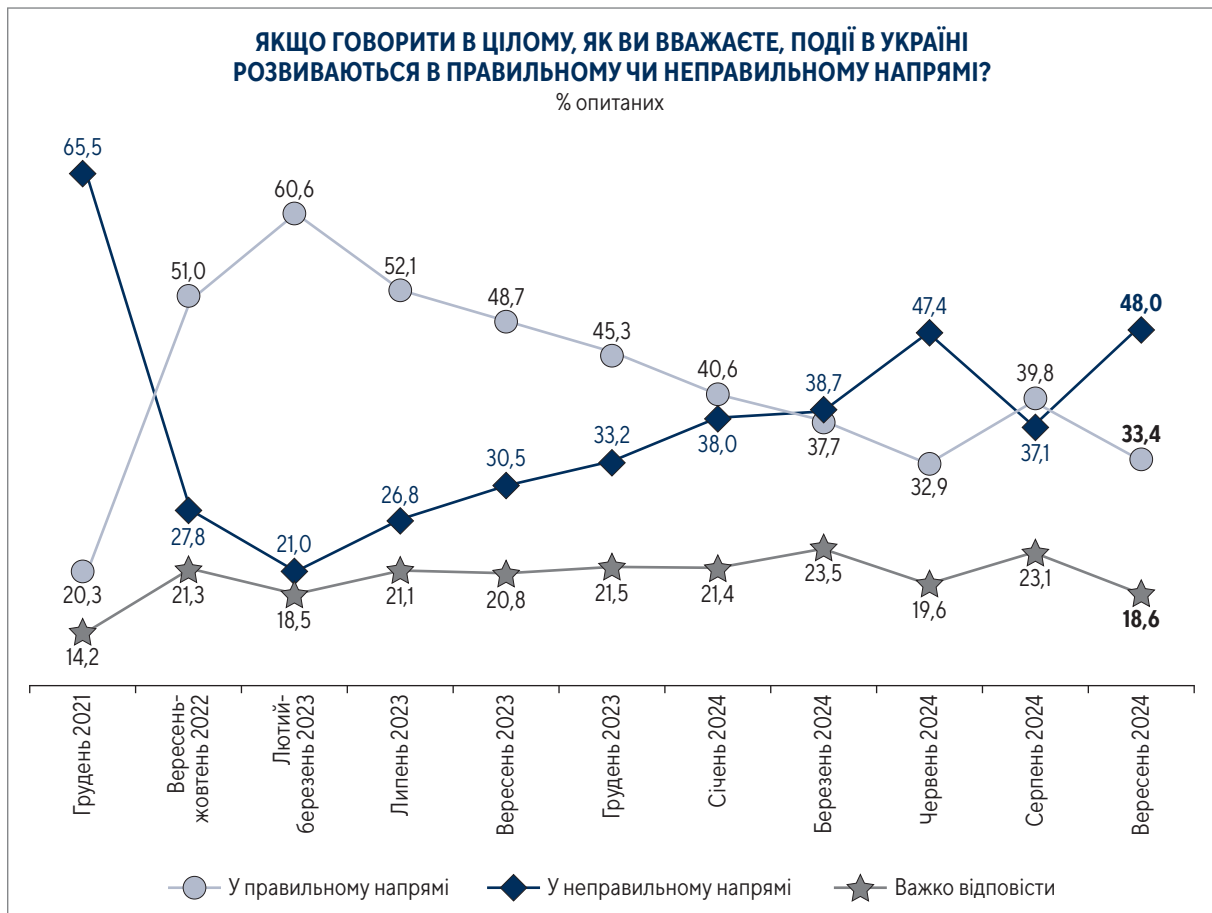
технічних умов на приєднання до мережі лише 1,3 ГВт потужності «на все – починаючи з біогазу і закінчуючи відносно невеликими об'єктами вітрової енергетики». Що ж до газопоршневих і газотурбінних установок, то «обладнання на цей один гігават **надійшло**, але ми не встигнемо його інсталювати й запустити в мережу».

На цьому фоні два інших, «оптимістичніших» сценарії проходження зими, за яких «суттєвих системних обмежень» не передбачається, виглядають ще більш сумнівно. Адже прогнозований **дефіцит** у «120-150 МВт при базовому споживанні в енергосистемі в 16,5 ГВт» можливий, тільки якщо середня температура повітря не падатиме нижче мінус 5°C, пропускна спроможність міждержавних перетинів використовуватиметься більше, аніж на три чверті (>37 ГВт год), а імпортована енергія розподілятиметься в т. ч. на Лівобережжя.

До того ж жовтневий баланс (за середньої температури повітря, вищої за +8°C) вдавалося підтримувати лише завдяки імпорту в обсязі до 9,2 ГВт год на добу, а початкові умови, у яких перебувають мережі й системи в західних і прифронтових регіонах України, суттєво різняться. Тому навряд чи можна гарантувати відсутність «суттєвих системних обмежень» упродовж усієї зими споживачам Харківської, Донецької, Херсонської, Запорізької, Миколаївської обл., а також агломерацій Харкова, Дніпра та Одеси.

Безумовно, під час дії воєнного стану в Україні **має** бути закритий доступ до чутливої інформації щодо об'єктів критичної інфраструктури, зокрема «місцезнаходження, стану та режимів роботи енергетичного обладнання..., обсягів видобутку, споживання, зберігання, відвантаження ресурсів..., відомостей про місця запланованих ремонтних і відновлювальних робіт та процесу проведення таких робіт у реальному часі..., кількості та якості поставленого, наявного обладнання та технічної спроможності підприємств». Але це не означає, що громадяни й суб'єкти господарювання в кожному з регіонів України не повинні бути належним чином проінформовані про реальні ризики проходження опалювального сезону й можливі дії із забезпечення енергетичної автономності та раціонального споживання енергії.

VI. ПОЗИЦІЇ ГРОМАДЯН З АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ¹

¹ Результати соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 20 по 26 вересня 2024 р. в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні. Зміст опитування є винятковою відповідальністю Раєт та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

Опитування методом face-to-face проводилося у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій обл. та м. Києві (у Запорізькій, Донецькій, Миколаївській, Харківській, Херсонській обл. – лише на тих територіях, що контролюються урядом України та на яких не ведуться бойові дії).

Опитування проводилося за стратифікованою багатоступеневою вибіркою із застосуванням випадкового відбору на перших етапах формування вибірки та квотного методу відбору респондентів на заключному етапі (коли здійснювався відбір респондентів за статево-віковими квотами). Структура вибіркової сукупності відтворює демографічну структуру дорослого населення територій, на яких проводилося опитування, станом на початок 2022 р. (за віком, статтю, типом поселення).

Опитано 2 016 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема, вимушеною евакуацією мільйонів громадян.

ЧИ ВІРИТЕ ВИ В ПЕРЕМОГУ УКРАЇНИ У ВІЙНІ ПРОТИ РОСІЇ?

% опитаних

	Серпень 2022	Грудень 2022	Лютий-березень 2023	Липень 2023	Грудень 2023	Січень 2024	Березень 2024	Червень 2024	Вересень 2024
Так	76,9	78,5	79,6	79,4	63,3	62,3	59,5	53,0	60,0
Скоріше так	14,6	14,7	13,6	13,8	24,8	22,5	23,4	26,9	23,0
Скоріше ні	2,9	1,9	2,1	1,6	3,8	5,0	6,4	7,2	6,2
Ні	1,2	1,2	1,4	1,7	1,6	3,5	4,4	5,0	5,2
Важко відповісти	4,4	3,7	3,3	3,5	6,5	6,7	6,4	7,8	5,6

КОЛИ НАСТАНЕ ЦЯ ПЕРЕМОГА?

% серед опитаних, які вірять у перемогу України

	Серпень 2022	Лютий-березень 2023	Липень 2023	Січень 2024	Березень 2024	Червень 2024	Вересень 2024
Настане до кінця цього року	31,2	49,9	35,4	19,7	21,9	23,8	19,5
Настане через 1-2 роки	34,3	25,9	37,8	39,8	34,5	37,7	39,2
Настане через 3-5 років	7,1	7,4	8,9	14,0	16,7	14,6	14,8
Настане не раніше ніж за 5 років	2,1	1,1	1,2	3,2	4,2	4,6	5,4
Навряд чи за мого життя	1,7	0,4	0,3	1,1	0,8	1,3	2,0
Інше	0,5	0,2	0,5	0,3	0,6	0,6	0,5
Важко відповісти	23,1	15,0	15,9	21,8	21,3	17,5	18,6

ЯКУ СИТУАЦІЮ ВИ ОСОБИСТО РОЗГЛЯДАТИМЕТЕ ЯК ПЕРЕМОГУ У ВІЙНІ?									
% серед опитаних, які вірять у перемогу України									
	Серпень 2022	Вересень- жовтень 2022	Грудень 2022	Лютий- березень 2023	Липень 2023	Січень 2024	Березень 2024	Червень 2024	Вересень 2024
Припинення війни, навіть якщо російська армія втримається на територіях, окупованих після 24 лютого 2022 р. (Херсонщина, Запорізька обл., Донбас)	3,1	6,0	3,3	4,6	5,2	3,6	6,2	7,7	8,1
Вигнання російських військ за лінію станом на 23 лютого 2022 р. (ОРДЛО і Крим лишаються окупованими)	7,4	8,1	6,2	4,6	9,0	13,0	10,7	13,8	16,6
Вигнання російських військ з усієї території України, окрім окупованого Криму	8,7	4,2	8,0	4,4	5,7	7,4	8,6	7,7	7,5
Вигнання російських військ з усієї території України та відновлення кордонів станом на січень 2014 р.	54,7	43,9	54,1	46,9	52,6	38,1	45,5	41,8	37,8
Знищення російської армії та сприяння повстанню/розпаду всередині росії	20,4	26,6	22,4	30,8	20,8	27,3	23,1	17,5	17,5
Інше	0,4	0,9	0,3	1,0	1,3	1,5	1,6	2,0	1,5
Важко відповісти	5,3	10,4	5,6	7,6	5,5	9,1	4,3	9,5	11,1

Над номером працювали:

Колектив авторів: Ю. Якименко (керівник проєкту), А. Биченко, О. Мельник, М. Міщенко, М. Пашков, О. Пищуліна, В. Омельченко, Г. Рябцев, П. Стецюк, М. Сунгуровський, В. Юрчишин.

Редакційно-видавничий відділ: З. Міщеня, О. Черепан, Т. Овсяник.

Фото обкладинки «NR», https://www.nationalreview.com/photos/russia-ukraine-war-october-2024/?utm_source=recirc-desktop&utm_medium=slideshow&utm_campaign=below-slideshow&utm_content=more-galleries&utm_term=second.

Наша адреса:

01032, м. Київ, бул. Тараса Шевченка, 33Б, 7-й поверх

Телефон: (38 044) 201-11-98

Факс: (38 044) 201-11-99

е-mail: info@razumkov.org.ua

Вебсторінка: www.razumkov.org.ua

